

Fremme af miljøstyring i transportvirksomheder

Forfattere:

Miljøkonsulent Marianne Frank, International Transport Danmark (ITD)

Sektionsleder Erik Boeshave, Institut for Transportstudier

Indhold

1. Baggrund og formål
2. Anvendte metoder, analyser og fremgangsmåder
3. International monitoring
4. Resultater
5. Showcase

1. Baggrund og formål

Der er fokus på miljøstyring i transportvirksomhederne. Dels vokser ønskerne fra transportkøber side om dokumenteret miljøstyring, dels ligger der økonomiske gevinster og venter for dem, der forstår at integrere miljøstyringen i virksomhedens drift.

Men det første skridt i et systematisk miljøarbejde er, ikke mindst hos mindre vognmandsvirksomheder, ofte det sværeste. Det er et nyt fagområde, og de nødvendige ledige ressourcer til effektivt at anvende standardiserede værktøjer er sjældent tilstede. Derfor er der som led i transporterhvervets, transportkøbernes og myndighedernes indsats for at fremme udviklingen af, og efterspørgslen efter mere effektive, konkurrencedygtige og miljørigtige transportydelser, udviklet en række operationelle værktøjer, herunder miljøstyringssystemet "Styr på miljøet i transportvirksomheder".

Med henblik på at udbrede kendskabet til og anvendelsen af de udviklede hjælpeværktøjer og metoder gennemfører Dansk Transport og Logistik (DTL) og International Transport Danmark (ITD) i samarbejde med Institut for Transportstudier i 2002-2003 en række projekter til fremme af miljøstyring i transportvirksomheder. Projekterne, der i 2002-2003 finansieres af Færdselsstyrelsen, omfatter følgende tiltag:

- Etablering og drift af transportbranchens **miljøHOT-LINE**, der understøtter transportvirksomhederne i deres miljøarbejde.
- Etablering og drift af hjemmesiden **miljoetransport.dk**, der understøtter udbredelsen af miljøstyring i transportvirksomheder.
- Udbredelse af kendskab til **Best Practice** - blandt andet eksempler med virksomheders erfaringer med, og resultater af, at anvende værktøjer og metoder fra miljøstyringsværktøjet "Styr på miljøet i transportvirksomheder". Formålet er at inspirere transportvirk-

somheder, der vil/har behov for at udvikle mere effektive, konkurrencedygtige og miljørigtige transporter.

2. Anvendte metoder, analyser og fremgangsmåder

Transportens miljøHOT-LINE

For mange transportvirksomheder kan det være en barriere at komme i gang med at udvikle og gennemføre et målrettet miljøarbejde i virksomheden. Det kan for virksomhederne desuden være vanskeligt at hente hjælp til at løse de problemer/spørgsmål, der opstår i processen.

For at imødekomme disse udfordringer har DTL og ITD derfor etableret en miljøHOT-LINE, hvor transportvirksomheder kan få gratis råd om miljøstyring.

HOT-LINE funktionen varetages af transporterhvervets egne organisationer DTL og ITD. For at sikre en optimal udnyttelse af erfaringerne fra henvendelserne til funktionen, er der desuden udviklet et fælles internetbaseret videndelingsprogram. Videndelingsprogrammet skal dels danne grundlag for en samlet systematisk opsamling af den viden, der generes i funktionen, og dels anvendes som erfarings- og idéudveksling for HOT-LINEN. Kun HOT-LINENs konsulenter har adgang til dette program.

Blandt de mest stillede spørgsmål til HOT-LINEN er spørgsmål om opgørelse og dokumentation af miljødata, arbejdspladsvurderinger, formuleringer af miljøpolitik, mål og handlingsplaner samt spørgsmål om lovgivningsmæssige forhold. For mange virksomheder kan kommunikation endvidere være et problem. En del virksomheder henvender sig derfor til HOT-LINEN for at få tips og idéer til, hvordan de kan orientere kunder, medarbejdere og andre interessenter om deres miljøforhold.

Med henblik på at få uddybet nogle af de problemstillinger og muligheder transportørerne står overfor, samt give disse mulighed for at diskutere emnerne indbyrdes, arrangerer transportbranchens miljøHOT-LINE workshops og fyraftensmøder efter behov. En workshop fokuserede på IT-systemer, der kan fremme både miljø og økonomi. Med denne form for erfaringsudveksling kommer en række oplevelser og meninger hos de enkelte transportører for dagen - praktiske aspekter, som kollegerne kan anvende som inspiration til deres eget miljøarbejde.

www.miljoetransport.dk

Internettets rolle som medium til formidling af informationer og viden til virksomheder er de senere år udviklet ganske betydeligt. Transportbranchen er bl.a. gennem sin dynamiske karakter afhængig af rettidige og korrekte informationer - informationer, der i stigende grad er at finde på internettet. Baseret på det potentiale, der ligger i internettet som formidlingsmedie og ikke mindst baseret på ITD's erfaringer med etableringen og driften af www.transit.dk, er der oprettet en hjemmeside www.miljoetransport.dk.

www.miljoetransport.dk samler en lang række af de væsentligste værktøjer og metoder, der er udviklet til styring og dokumentation af miljøforhold i transportvirksomheder. Dette for at

sammensætte en lettilgængelig værktøjskasse og for at skabe en fælles videnplatform for de transportaktører, der ønsker at arbejde med miljø eller som allerede arbejder med miljø.

Al erfaring taler for, at synliggørelsen af konkrete erfaringer (Best Industry Practices) fra kolleger medvirker til at fremme en implementering af "ny viden" og nye systemer/metoder/værktøjer i transportbranchen. Af denne grund indgår formidling af erfaringerne fra projektets Best Industry Practice cases som et væsentligt element på hjemmesiden.

Hjemmesiden opdateres jævnligt på baggrund af nyt fra lovgivningen, nyudviklede værktøjer, erfaringer fra HOT-LINE, Best Industry Practices m.m.

Hovedmenuer på www.miljoetransport.dk: Miljøstyring, Miljødata, Miljøkommunikation, Best Industry Practices, Links, HOT-LINE, Nyheder og Ordforklaringer. Tilsammen dækker de over en lang række værktøjer, metoder, tips og idéer samt nyheder inden for transport og miljø.

Best Industry Practices

Som tidligere nævnt taler al erfaring for at synliggørelsen af konkrete erfaringer (Best Industry Practices) fra det genkendelige "virkelige liv", er en grundlæggende forudsætning for en implementering af "ny viden" og nye systemer/metoder/værktøjer i vognmandsbranchen. Eksemplets magt - praktiske eksempler på, hvad virksomheder har gjort, og hvad de konkret har fået ud af det - ikke bare mht. opnåede miljøforbedringer, men også mht. forbedringer på andre områder (økonomi, image, kundeservice, overblik, osv.) kan appellere til og fungere som inspiration for andre transportvirksomheder. Derfor etableres i projektet et katalog med eksempler på Best Industry Practices.

I nærværende projekt registreres og udvikles miljøstyring hos 4 transportvirksomheder og 1 firmatransportør. Blandt de 5 virksomheder har 2 af virksomhederne sat sig som mål at blive miljøcertificeret efter ISO 14001 standarden med udgangspunkt i branchens eget miljøstyringssystem "Styr på miljøet i transportvirksomheder". De øvrige virksomheder har valgt at fokusere på særskilte områder som gennemførelse og dokumentation af brændstofbesparende tiltag, reduktion af kemikalier til rengøring af køretøjer, forbedring af arbejdsmiljøet, miljøkommunikation, miljøbenchmarking og lign.

De deltagende virksomheder er:

- Børge Leegaard & Søn, Viborg
- Dansk Autotransport A/S, Taulov
- Gert Jakobsen Transport ApS, Hornslet
- SPF-Selskabet, Vejen
- Vognmand Johnny Amtoft, Hurup

Fremgangsmåden for udviklingen og registreringen af Best Industry Practices baserer sig bl.a. på erfaringer og metoder fra det i 1998-1999 gennemførte *transECO₂* projekt¹.

¹ For uddybning se www.transec2.dk. Jfr. endvidere paper fra Aalborg Trafikdage 1999: "*transECO₂ - Aktionsbaseret forskning som grundlag for udvikling af mere bæredygtige transportløsninger*" (Boeshave og Frank).

I udviklingen af Best Industry Practices hos transportvirksomhederne indgår projektgruppen som sparringspartnere og sikrer, at gode og dårlige erfaringer inddrages i arbejdet i de deltagende virksomheder. Erfaringerne formidles også eksternt via projektets hjemmeside og gennem et Best Industry Practice katalog. Der beskrives desuden løbende eksempler på Best Industry Practices hos de af branchens aktører, der allerede har opnået erfaringer inden for miljøstyring. Med afslutningen af projektet ultimo 2003 forventes vil der foreligge 20-30 eksempler på Best Practice.

Af de praktiske eksempler fremgår tydeligt den betydelige variation i løsninger, som virksomhederne vælger for at udvikle deres miljøarbejde. Situationen skal ses i lyset af, at miljøarbejdet naturligt skal tilpasses den enkelte transportvirksomheds særlige karakteristika med hensyn til materiel, opgavetyper, forretningsområder, kunde profiler m.m. samt eventuelle krav fra transportkøber og myndigheder.

3. International monitoring

Set i lyset af transporterhvervets internationale karakter er det ikke uvæsentligt om de metoder, værktøjer og data som danske transportører har kendskab og adgang til på miljøområdet, via myndigheder, transportorganisationer m.fl., også er anvendelig ved profilering i og samhandel med udlandet. Tilsvarende bør man undgå at opfinde den dybe tallerken flere gange. Der er derfor, i regi af dette projekt, blevet valgt at foretage en screening af initiativer samt hvilke forhold og tendenser, der gør sig gældende i den øvrige del af Europa. Blandt de spørgsmål, der er rejst, er: Hvordan råder udenlandske transportorganisationer deres medlemmer til at arbejde med miljø - det være sig inden for miljøstyring, miljødokumentation, emissionsopgørelser og lign.? Kan der ses tendenser til, at nogle landes transportkøbere i højere grad end andre stiller krav om efterlevelse af specifikke standarder eller ordninger - f.eks. den internationale miljøstandard ISO 14001 og den europæiske miljøledelsesordning EMAS?.

Den internationale monitoring pågår løbende og afsluttes i efteråret 2003. Foreløbigt er der fundet og registreret forskellige typer af initiativer hos vognmandsorganisationer i Norge, Sverige og Storbritannien samt et fælles EU projekt (ECOTRA) udført af Finland, Ungarn og Portugal.

Typerne af miljøarbejde kan generelt opdeles i tre grupper omfattende opgørelse, certificering og udvikling.

Opgørelse af miljøbelastningen er første skridt, her er målet at sikre at vognmændene får hjælp til at opgøre miljødata, enten til eget brug eller til kunder. Denne opgørelse er en forudsætning for begge de øvrige typer af initiativer.

Certificering er en fortsættelse af miljøarbejdet og sigter mod certificering efter ISO 14001 eller EMAS. I Sverige arbejder man desuden også med miljøvaredeklarering af transport (EPD - Environmental Product Declaration).

Udviklingsidéen fokuserer på en individuel gennemgang af virksomhederne ved hjælp af en konsulent eller en skriftlig guide. På baggrund af denne gennemgang fastlægges et udviklingsforløb og nogle mål for virksomheden.

Som supplement til disse tiltag fra brancheorganisationerne har en række større transportvirksomheder deres egne interne miljøprogrammer.

Sammenholdt med erfaringerne fra transportens miljøHOT-LINE og Best Industry Practices, skal resultaterne fra den internationale monitoring bidrage til en yderligere målretning af myndighedernes og transportorganisationernes indsats for at fremme miljøstyringen i transportvirksomhederne.

4. Resultater

Med etableringen af transportbranchens miljøHOT-LINE og udviklingen af et videndelingsprogram har branchen fået øget indsigt i, og systematiseret, de miljø- og effektivitetsrelaterede problemstillinger som transportører og transportkøbere står over for i dagligdagen. Dette er et afgørende grundlag for, at DTL og ITD kan yde den bedst mulige rådgivning og bidrage til en hensigtsmæssig udvikling af nye værktøjer og hjælperedskaber. Transporterhvervets organisationer har således styrket deres rådgivning og vejledning i spørgsmål om miljøstyring og transport.

En oversigt over typiske spørgsmål og svar til/fra miljøHOT-LINEN kan ses på projektets hjemmeside www.miljoetransport.dk. Hjemmesiden har mellem 400 og 500 unikke brugere pr. måned.

Hjemmesiden opdateres løbende også mht. Best Industry Practice cases. Igangværende Best Industry Practice cases ude hos transportvirksomheder samt erfaringer i branchen i øvrigt, viser at miljøstyring i form af f.eks. effektivisering af logistik- og transportydelser, uddannelse af medarbejdere, fokus på teknologianvendelse og ressourceforbrug (brændstof-, el-, vand- og varmemeforbrug) kan medvirke til reduceret miljøbelastning og øget konkurrenceevne.

Best Practice forløbet i transportvirksomhederne har imidlertid også understreget den dynamik og hårde konkurrence, der hersker i branchen. Under projektet har der været eksempler på opkøb af deltagende virksomheder, udsving i transportefterspørgslen og lign. som har haft en væsentlig indflydelse på intensiteten af virksomhedernes miljøarbejde. Dette gør sig specielt gældende for de virksomheder, der har valgt at opbygge et decideret miljøstyringssystem. Projektet viser imidlertid også, at har virksomheden først udviklet rutiner og faste registrerings- og opgørelsesprocedurer bliver miljøarbejdet hurtigt en integreret del af forretningsgangen på lige fod med kvalitetsstyring, økonomistyring og lign. De største hurdler er frigørelsen af ressourcer til at forestå arbejdet samt systematisk inddragelse af medarbejderne i processen.

5. Showcase

En af de deltagende virksomheder i Best Practice delen er Dansk Autotransport A/S i Taulov, der i juni 2003 blev overtaget af Dansk Autologik A/S.

Dansk Autotransport indledte i efteråret 2002 et struktureret og systematisk arbejde med miljøstyring. Dette for dels at imødekomme forespørgsler fra kunder. Men - og især - også for at få et overblik over virksomhedens ressourceforbrug. Et overblik, der skal danne grundlag for yderligere optimeringer og effektiviseringer i virksomheden, f.eks. af virksomhedens

teknologianvendelse og ressourceudnyttelse. Virksomhedens mål er at blive certificeret efter ISO 14001 standarden.

Da Dansk Autotransport A/S besluttede, at arbejde hen mod en miljøcertificering tog virksomheden kontakt til dens brancheorganisation ITD for at høre, hvordan arbejdet nemmest kunne iværksættes.

Virksomheden bestemte sig for at deltage i projektet og har nu gennemgået 6 af de i alt 9 moduler, der indgår i omtalte håndbog. Når alle moduler er i drift og fungerer i virksomheden skal en ekstern certificeringsmyndighed sige god for systemet.

Til at varetage det overordnede arbejde har virksomheden nedsat en miljøgruppe bestående af 3 medarbejdere (bogholder, kørselsleder og driftsleder). ITD, DTL og Institut for Transportstudier følger arbejdet fra sidelinien og sparrer med de ansvarlige medarbejdere på baggrund af erfaringerne fra de øvrige cases og HOT-LINEN.

Det første Dansk Autotransport A/S' miljøgruppe gik i gang med, var at kortlægge virksomhedens miljøforhold, dvs. opgøre virksomhedens ressourceforbrug, affald, uheld og ulykker. Efterfølgende har miljøgruppen udpeget virksomhedens væsentligste miljøpåvirkninger og fastsat mål og handlingsplaner for, hvordan disse kan nedbringes på den mest økonomisk forsvarlige måde. I fokus er bl.a. virksomhedens brændstofforbrug, kemikalieforbrug, el- og vandforbrug mv.

For at kunne følge op på og dokumentere effekten af de iværksatte handlingsplaner kræver det, at virksomheden løbende får indsamlet en række data. I en del tilfælde forudsætter det indberetninger fra medarbejderne - især chaufførerne. I håndbogen "Styr på miljøet i vognmandsvirksomheder" findes skemaer til indsamling og opfølgning af data - skemaer virksomheden har valgt enten at bruge direkte, eller udbygge så de helt konkret passer til egne behov. Det drejer sig f.eks. om skemaer for brændstof- og kemikalieforbrug. Andre data kan aflæses af fakturaer - f.eks. el- og varmekonsum. De indsamlede data indtaster virksomheden i et regneark, der så automatisk udregner relevante nøgletal. Med håndbogen følger en CD-rom til brug ved registrering og behandling af miljødata. Dansk Autotransport har imidlertid valgt at udbygge virksomhedens eksisterende regneark og databaser for at undgå dobbeltarbejde mht. indtastninger.

Indbefattet i de handlingsplaner, der er udarbejdet, er en fortsættelse og videreudbygning af tiltag virksomheden allerede har igangsat ud fra et - i begyndelsen - økonomisk sigte. F.eks. har virksomheden, for at spare på udgifterne til brændstoffet, fokuseret på køretøjernes pumpeværk. Alle pærer på kontoret er udskiftet med el-sparepærer og der er installeret automatisk tænd- og sluk af lys i lokalerne. Desuden anvendes genbrugsvand i virksomhedens vaskehal. Alt sammen tiltag som nu bliver målt og dokumenteret i virksomhedens miljøstyringsarbejde. Denne opgørelse af effekter er væsentlig for den fremtidige prioritering af ressourcerne i miljøarbejdet i virksomheden.

For at involvere medarbejderne i miljøarbejdet orienteres disse løbende om arbejdet - herunder formål og resultater. Løbende opgørelser over forbrug af f.eks. brændstof vil fremover blive hængt op på en chaufførtavle. Formålet er - til stadighed - at motivere chaufførerne til at køre energirigtigt og derved spare på brændstoffet - herved spares både på udledninger til miljøet og udgifter til indkøb af brændstof.

Sideløbende med registreringerne af miljø- og økonomidata arbejder virksomheden på at få beskrevet hele miljøstyringssystemet - hvem der har ansvar for opgaverne og hvordan de skal udføres. Forud venter endnu en række beskrivelser bl.a. af selve dokumentstyringssystemet, nødberedskab og afværgeforanstaltninger før virksomheden er klar til at gennemgå en certificeringsproces.

Indførelse af et miljøstyringssystem kan, hvis det skal leve op til kravene i internationale standarder - være en omfattende proces. Men Dansk Autotransport A/S forventer, at når først systemet fungerer og det fuldt ud er integreret i dagligdagen, så vil det kunne bidrage væsentligt til virksomhedens forretningsudvikling. Desuden skal systemet gerne bidrage til at sikre at nuværende kunder, som vægter miljø højt ved leverandørvalg, kan bibeholdes.

Hos virksomheden kan det allerede konstateres, at de løbende registreringer har været med til at give et overblik over effekten af igangværende tiltag - både miljømæssigt og økonomisk.

Det vanskeligste i den proces der har kørt indtil nu, har været selve dokumentationsarbejdet - det at få sat ord på og beskrevet miljøstyringssystemet. Men her har der så været inspiration at hente i håndbogen ”Styr på miljøet i vognmandsvirksomheder”.

Det er vigtigt at understrege betydningen af såvel ledelsens som medarbejdernes opbakning. Uden denne kan miljøarbejdet ikke forankres i virksomheden.

Efter Dansk Autologik A/S’ opkøb af Dansk Autotransport A/S skal det nu besluttes, hvordan miljøarbejdet skal føres videre, i hvilket regi og hvad det skal omfatte.